

Zeytinyağının Ülkemiz Ekonomisine Katkıları, Sorunları ve Beklentileri

Günnur BİNİCİ ALTINTAŞ

Zeytin; tarih boyunca barışın sembolü kabul edilmiştir. Kutsal sayılmış ve bir çok efsaneye konu olmuştur.

Zeytinin; Ege, Anadolu'nun Akdeniz kesimleri, Suriye ve Lübnan'dan ya da Mısır, Kuzey Afrika'nın Atlas Dağları kesiminden yayıldığı yönünde iki ayrı görüş bulunmaktadır.

Ancak, orijini ne olursa olsun günümüzde zeytin ağaçlarının % 98 gibi önemli bir bölümü Akdeniz ülkelerinde bulunmaktadır.

Dünyada yaklaşık 10 milyon Hektar alan üzerinde 900 milyonu aşkın zeytin ağacı olduğu tahmin edilmektedir.

Zeytincilikte İtalya ve İspanya başı çekmektedir. Yunanistan, Türkiye, Tunus, Portekiz, Suriye; Fas ve Cezayir diğer önemli zeytin üreticisi ülkelerdir.

Zeytin ve zeytinyağı sahip olduğu manevi değerleri yanı sıra günümüzde büyük bir ticari değere sahiptir.

1970'li yıllarda yapılan bir araştırmanın zeytinyağı tüketiminin sağlık açısından yararlarını ortaya koyması gözlerin bu yağa çevrilmesine neden olmuştur.

Özellikle 1980'li yıllardan sonra batı ülkelerinde talep artışında büyük sıçramalar yaşanmıştır.

Nitekim dünya zeytinyağı üretimi 2003/ 2004 sezonunda yaklaşık 3,2 milyon ton seviyesinde gerçekleşmiştir. Söz konusu sezonda dünya üretiminde AB; % 77 paya sahip olmuştur.

2004/2005 sezonunda da üretimin 2,8 milyon ton seviyesinde gerçekleşmesi beklenmektedir.

Dünyada 2003/2004 sezonunda 682 bin ton, 2004/2005 sezonunda da 584 bin ton zeytinyağı ihracata konu olmuştur.

Dünya üretimi ile ihracata konu olan miktarlar arasındaki fark; üretici ülkelerin aynı zamanda en önemli tüketiciler olduğunun bir göstergesidir.

Türkiye; dünya zeytin ağacı varlığında 4'ncü, zeytinyağı üretiminde de 5. sıradadır.

Ülkemizde zeytincilik ağırlıklı olarak Ege, Marmara, Akdeniz ve Güneydoğu Anadolu bölgelerinde yapılmaktadır.

Zeytin ağacı varlığı 92.500'ü meyve veren, 10.700'ü de meyve vermeyen olmak üzere toplam 103.200 adettir.

Bilindiği gibi; Cumhuriyet döneminde ülkemiz zeytinciliğinin geliştirilmesi için gösterilen yoğun çabalar meyvesini vermiş ve 1936 yılında 26.434.000 olan zeytin ağacı varlığı günümüzde 100 milyonu aşmış durumdadır.

Uluslararası Zeytinyağı Konseyi verilerine göre 2004/2005 sezonunda ülkemiz zeytinyağı üretimi 145 bin ton seviyesinde gerçekleşmiştir.

Geçtiğimiz yıl 49.632 ton ihracat yapılmış ve 133 milyon \$ gelir elde edilmiştir.

Çizelge: 1
Türkiye'nin Ülkeler İtibariyle Zeytinyağı ihracatı

Ülkeler(2003)	Miktar(ton)	Değer(1000 \$)	Değer Payı(%)
İtalya	32.181	68.224	42.1
İspanya	14.254	29.786	18.4
ABD	14.047	29.690	18.3
Kanada	2.446	5.480	3.4
Suudi Arabistan	2.285	4.689	2.9
Fas	1.581	3.071	1.9
Arjantin	1.031	2.580	1.6
Fildişi Sahili	996	2.337	1.4
Kolombiya	806	1.549	1.0
Diğerleri	5.562	14.600	9.0
TOPLAM	75.189	162.005	100.0
Ülkeler(2004)	Miktar(ton)	Değer(1000 \$)	Değer Payı(%)
İtalya	20.846	53.539	40.2
ABD	10.730	28.479	21.4
Kanada	3.652	10.593	8.0
İspanya	3.398	8.883	6.7
Suudi Arabistan	2.337	5.840	4.4
Fildişi Sahili	1.552	4.400	3.3
Güney Kore	1.128	3.564	2.7
Avustralya	959	2.773	2.1
Birleşik Arap Em.	765	1.940	1.5
Arjantin	652	1.824	1.4
Diğerleri	3.613	11.200	8.4
TOPLAM	49.632	133.034	100.0

Kaynak: İTB 2004 İktisadi Raporu.

Ülkemiz zeytinyağı ihracatı 2004 yılında bir önceki yıla göre miktar olarak % 34, değer olarak da % 18 oranında gerilemiştir.

Ülkeler itibariyle ihracat yapısı incelendiğinde; % 40'lık payı ile İtalya'nın ilk sırada olduğu görülmektedir. % 21 ile ABD, % 8 ile Kanada, yaklaşık % 7 ile İspanya ve % 5 ile Suudi Arabistan diğer önemli ihraç pazarlarımızdır.

Adı geçen 5 ülkenin ihracatımız içinde payı % 82 civarındadır.

Çizelge:2
Türkiye Zeytinyağı İhracatının Şekillere Göre Dağılımı
(01.11.2003-31.10.2004 tarihleri arasında)

<i>Ihracat Şekli</i>	<i>Miktar (ton)</i>	<i>Miktar (%) Payı</i>	<i>Ortalama Fiyat (\$/Ton)</i>
<i>Dökme</i>	26.294	57.1	2.647
<i>Varilli</i>	14.152	30.7	2.864
<i>Kutulu</i>	5.588	12.1	2.777
<i>TOPLAM</i>	46.034	100.0	2.729

Kaynak: Ege İhracatçı Birlikleri Kayıtları

2003/2004 sezonunda, ihracatın % 57'si dökme, % 12'si varilli ve % 31'i de kutulu olarak gerçekleştirilmiştir.

Diğer bir ifadeyle zeytinyağımız ihracatı gerçekleştirdiğimiz ülkelerin markaları altında satılmaktadır. Dolayısıyla ihracattan elde edilebilecek gelirden çok daha azına razı olunmak zorunda kalınmaktadır.

Her ne kadar arz fazlası olduğu dönemlerde dökme zeytinyağı ihracatı kaçınılmaz olsa da Türk zeytinyağı imajını yerleştirmek ve ekonomik değerini yükseltmek açısından kutulu zeytinyağı ihracatının artırılması gerekmektedir.

Dünyada zeytinyağı tüketimi artış eğilimindedir.

1990/1991 sezonunda 1,66 milyon ton olan dünya zeytinyağı tüketimi 2003/2004 sezonunda 2,8 milyon tona yükselmiştir.

Kişi başına zeytinyağı tüketimi Yunanistan'da kişi başına 25 kg, İspanya'da 15 kg, İtalya'da 14 kg, Suriye'de 7, Tunus'ta 6, Fas'ta 2 kg seviyesindedir.

Ancak ülkemizde zeytin yağı tüketimi yılda kişi başı yaklaşık 1 kg gibi oldukça düşük seviyelerdedir.

Türkiye, zeytin ve zeytinyağı üretiminde dünyada söz sahibi ülkeler arasındadır.

Ülkemizde 400 bin çiftçi ailesi (yaklaşık 2 milyon kişi) geçimini doğrudan zeytincilikten sağlamaktadır.

Zeytin işleme tesisleri ile başlayan rafinasyon ve ambalajlama tesisleri ile sabun sanayiileri de dikkate alındığında sektörün istihdam kapasitesinin 10 milyon kişiye yaklaştığı ifade edilebilir.

Kısaca zeytincilik gerek sağladığı istihdam gerekse ihracat geliri nedeniyle ülkemiz için önemlidir.

Ayrıca, dünyada tüketim eğilimi giderek arttığından zeytin ve zeytinyağının ülkemize getirisinin daha da yükselmesi beklenmektedir.

Ancak her tarımsal üründe olduğu gibi zeytin ve zeytinyağının da üretim ve ihracatında bazı sorunlar yaşanmaktadır.

Zeytin ağacının doğasından kaynaklanan üretim değişimi ülkemizde diğer ülkelerle karşılaştırıldığında daha fazladır.

Ülkemizde zeytin ağaçlarının % 75'inin meyilli arazilerdedir ve %92'si sulanmamaktadır.

Özellikle son yıllarda görülen "Verticillium Solgunluğu" diğer bir deyişle solgunluk hastalığı üreticiyi olumsuz etkilemektedir.

Bu hastalık; zeytin bahçelerinde üretimi ve dolayısıyla verimi düşürmekte ve ağaç ölümlerine neden olabilmektedir.

Yanısıra, girdi maliyetlerinin fazla olması nedeniyle üretim maliyetlerimiz diğer ülkelerden yüksektir.

Zeytinyağı ihracatımızın önemli bir bölümü dökme olarak gerçekleştirilmektedir. Diğer bir ifadeyle yağlarımız; İtalyan ve İspanyol markaları ile satılmaktadır.

Sorunların çözümü için;

- Zeytin ve zeytinyağına yönelik olarak belirli hedefleri olan ve süreklilik arzeden politikalar izlenmelidir. Özellikle AB'nin zeytin ve zeytinyağı politikası iyi irdelenmelidir.
- Zeytinyağına prim uygulamasına devam edilmelidir.

- Ülkemizde mevcut yaşlı zeytin ağaçlarının gençleştirilmesine yönelik çalışmalar yapılmalı, yeni zeytin fidanı dikimini özendirici ve teşvik edici tedbirler alınmalıdır.
- Kalite ve verimi olumsuz yönde etkileyen zeytin sineğine karşı ilaçlama her yıl düzenli olarak yapılmalı. Devlet ilaçlama için kaynak ayırılmalıdır.
- “Zeytinciliğin Islahı ve Yabanilerin Aşılattırılmasına Dair Yönetmelik” esaslarına işlerlik kazandırılmalıdır.
- Ülkemizde zeytin üretiminde var yok yılları arasındaki miktar farkının azaltılması için sırıkla hasat önlenmeli, ağaçların boyları kısaltılmalı, var yıllarında hasat geç tarihlere (Nisan) bırakılmamalı, bu hususlarda üreticilere yönelik bilgilendirme çalışmaları yoğunlaştırılmalıdır.
- Zeytinyağımız, Türk markası ile dünya piyasalarında hakettiği yeri almalıdır. Bu yönde bir gelişimde kutulu zeytinyağı ihracatında ton başına verilen teşviğin devamı önemli rol oynayacaktır.

Ayrıca tüketimin yoğun olduğu ülkelerde örneğin ABD’de reklam kampanyaları düzenlenmesi de bu gelişimi hızlandıracaktır.

- Zeytinyağının Yunanistan ve Türkiye’nin en önemli ihraç ürünleri arasında olduğu gerçeğinden hareketle bu konuda joint-venture’lar kurularak dünya pazarlarında söz sahibi olunmalı, ayrıca, standardizasyon ve uluslararası ambalajlama konusunda birlikte hareket edilmelidir.
- Ülkemizde de zeytinyağı tüketimini arttırmaya yönelik tanıtım ve reklam kampanyaları sürdürülmeli, bu çalışmalarda sağlık açısından yararları vurgulanmalı ve özellikle genç nüfusa sahip olan ülkemizde bu kitle hedef olarak alınmalıdır.
- Özellikle var yıllarında arz fazlası zeytinyağının sağlıklı koşullarda depolanması ve piyasaya düzenli ürün arzını teminen stok müessesesi oluşturulmalıdır.
- Dünya piyasalarında tüketim kaliteye ve özellikle doğal şartlarda üretilmiş olan zeytinyağına yönelmektedir. Zeytinyağı üreticilerimizin de mevcut

AR& GE BÜLTEN

ARAŞTIRMA VE MESLEKLERİ GELİŞTİRME MÜDÜRLÜĞÜ
AĞUSTOS

pazarlarını kaybetmemeleri ve ihracatlarını arttırabilmeleri için bu gelişimi dikkate almaları gerekmektedir.

- Solgunluk hastalığı ile mücadelede üreticiler bilinçlendirilmelidir.
- Zeytin alanlarının arttırılması için fidan dağıtımına devam edilmeli, özel sektör yatırımları özendirilmelidir.